

פורומים להורים: קשקשת ברשת או רשת תמיכה? פעילות של הורים לילדים בגיל הרך בפורומים בישראל ובצרפת

פסקל חן
בית ספר לחינוך,
אוניברסיטת תל-אביב
pascale1@013.net

דורית ארם
בית ספר לחינוך,
אוניברסיטת תל-אביב
dorita@post.tau.ac.il

The Activities of Parents in online Parenting Forums in Israel and in France

Dorit Aram
School of Education,
Tel Aviv University

Pascale Chen
School of Education,
Tel Aviv University

Abstract

The aims of this study were to learn on early age parenting as reflected in virtual forums and to explore these activities through a cross-cultural comparison between Israel and France. The study was based on analyzing both, topics ($N=8690$) published in four forums, two in each country, during two months and; collected data from internet self-reported questionnaires aimed at mothers of young children participating in forums in France and in Israel ($N=457$). Results show that mainly mothers wrote posts. They were most interested in the educational day-care structures of their children. The Israelis discussed more affective and social development as well as parenting issues than the French that discussed more cognitive and developmental issues. The mothers were young, lived with a partner, had between one and two children aged from birth to four years, were employed and were experimented surfers. Mothers appreciated best the swiftness of the internet and tended to search on the web when they had an important educational issue to deal with. Mothers considered the forums as a major source of knowledge and as a supportive open space. Parents and professionals may assist parents from different cultural backgrounds in offering them virtual spaces adjusted to their particular needs and expectations.

Keywords: young children, parenting, internet, France, Israel.

תקציר

מטרת המחקר הייתה ללמוד על פעילות הורית וירטואלית בפרספקטיבה בין תרבותית: ישראל-צרפת. המחקר התבסס על ניתוח תוכן של ההתייחסויות שהתפרסמו בארבעה פורומים- שניים בכל מדינה, במהלך חודשיים ועל ניתוח שאלון אינטרנטי לדיווח עצמי שיועד לאימהות לילדים בגיל הרך, מצרפת ומישראל ($N=457$). ממצאי המחקר מראים כי בשתי המדינות, אימהות הן הכותבות העיקריות בפורומים. עם זאת בישראל יותר גברים השתתפו בפורומים מאשר בצרפת. אימהות עוסקות יותר בשאלות לגבי ההורות שלהן ודנות יותר בהתפתחות רגשית-חברתית של ילדיהן, בעוד שבצרפת, הן דנות יותר בלמידה ובהתפתחות הקוגניטיבית של ילדיהן. הגולשות הן בעיקר נשים צעירות, עובדות, חיות עם בן זוג, אמהות ל שני ילדים מגיל לידה עד גיל ארבע, וגולשות קבועות וותיקות ברשת. הן מעריכות במיוחד את המהירות שמאפיינת

את האינטרנט ומעדיפות לפנות אליו ולפורומים כאשר יש להן סוגיה חשובה בנוגע לגידול הילדים. עבור האימהות, הפורומים הווירטואליים מהווים מקור ידע עיקרי ומרחב למפגש ולתמיכה חברתיים. בישראל האימהות חיפשו בעיקר מידע ובצורת תמיכה חברתית. ההשלכות המעשיות של המחקר מתמקדות בפיתוח מקומות מפגש וירטואלי מוגן ותומך שמעניק להורים מרקעים שונים מענה המותאם להקשר התרבותי שלהם לרבות תמיכה רגשית-חברתית והקניית ידע שמותאם לציפיותיהם ולתחומי העניין שלהם.

מילות מפתח: גיל רך, הורות, אינטרנט, ישראל, צרפת, תרבות.

מבוא

הורות לגיל הרך

הורות בגיל הרך מתייחסת לתקופה רגישה ומשמעותית עבור הילד ומשפחתו (Shonkoff & Phillips, 2001). התפתחות הילד הרך מושפעת מהיחסים שלו עם הוריו ומהסביבה הביתית-תרבותית שמשפחתו מספקת לו (Collins & Laursen, 1999). במאה ה-21 שינויים בסגנון המשפחתי וחלוקת התפקידים בין ההורים מגבירים את העצמאות והניתוק של המשפחה הגרעינית ממשפחת המוצא (רביב וקרסו-גולדשטיין, 2004; Parke, 2004). התמודדות עם קונפליקטים בין ריבוי התפקידים של ההורים (משפחה, קריירה, מימוש עצמי) והשאפה להורות מדעית (Litt, 2000), מעוררות קשיים חדשים בהורות הפוסט-מודרנית. החברה מטילה אחריות רבה על ההורים בגידול הילדים ומצפה מהם להיות הורים "מושלמים" המגדלים ילדים "מושלמים" (רביב וקרסו-גולדשטיין, 2004). במחקר הנוכחי חקרנו הורים בתקופתנו בהקשר התרבותי בצרפת ובישראל.

המשפחה בצרפת

באופן טיפוסי, המשפחה בצרפת מונה שניים-שלושה ילדים, רובם נולדים מחוץ למסגרת הנישואין, לשני הורים מפרנסים (INSEE, 2010). הערכים המרכזיים שאימהות צרפתיות מעבירות לילדיהן, הם סובלנות, צניעות, הפנמה, תחושת אחריות, אינדיבידואליות, וצייתנות לחוקי החברה (Sabatier & Lannegrand-Willems, 2005). שלושה מודלים מרכזיים לסגנון הורי נמצאו בצרפת: הראשון והדומיננטי ביותר ממוקד בגירוי הילד – "Awakening the Child". מודל זה תומך ביצירת סביבה עשירה לילדה המגרה אותו בעיקר בהקשר הקוגניטיבי לצד התנסות חברתית (Sabatier & Lannegrand-Willems, 2005). המודל השני מתמקד בהיגיינה אישית, במראה החיצוני של הילד ובקודי ההתנהגות בפומבי שלו – "Proper Presentation of the Child". המודל השלישי, הנדיר יותר, מתמקד בהיבט הרגשי, בהתקשרות ובהיענות ההורה לצרכי הילד – "Responding and Bonding" (Suizzo, 2002). בתחום הרגשי-חברתי, נראה כי הורים צרפתים מפגינים מעט רגשות כלפי ילדיהם וחווים גם פחות קונפליקטים איתם מאשר הורים אירופאים אחרים. בצרפת, קיימות שתי תפיסות מקובלות בהקשר לאימהות: האחת רואה בהתפתחות הילד תהליך טבעי בו האימהות מסתמכות בעיקר על האינטואיציה שלהן ועל מערכת החינוך לטיפול ולחינוך בגיל הרך. השנייה מדגישה את הציפייה מן האימהות לאזן בין תפקידיהם כאם לתפקידיהם כרעייה (Bornstein, et al., 1998; Sabatier & Lannegrand-Willems, 2005).

המשפחה בישראל

המשפחה הישראלית כוללת בממוצע שניים-שלושה ילדים לשני הורים נשואים ומפרנסים (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2008). ההורות בישראל המושפעת מהעבר (יהדות והיסטוריה של הגירה המונית ורדיפות) רואה את המשפחתיות כערך מרכזי וחיוני. בחברה הישראלית מתרחשים שינויים סותרים המתבטאים ביצירת מודל משפחתי אינדיבידואלי בתוך חברה שיתופית. העובדה שישראל היא עדיין חברת הגירה שנמצאת בסכסוך מדיני-צבאי מתמיד, מגבירה את הצורך להקים משפחה (Ben-Rafael & Peres, 2005; שמגר-הנדלמן ובר-יוסף, 1991). בהורות הישראלית קיימת תפיסה ייחודית הרואה את הילדים כשייכים לחברה ואשר האחריות לגידולם מוטלת על בני המשפחה המורחבת ועל הקהילה (Bornstein et al., 1998; רביב וקרסו-גולדשטיין, 2004; שגיא, 1998). כתוצאה משינויים במשפחה וכתגובה לדרישות החברה הורים מחפשים דרכים יעילות להתמודד עם האתגורים הניצבים בפניהם כהורים ורבים מהם פונים גם לאינטרנט לפורומים של הורים.

האינטרנט כתופעה כלל עולמית

על פי נתוני ה-Internet World Stats, משנת 2010, בערך 70% מהאוכלוסייה בישראל ובצרפת חדרו לרשת העולמית. בצרפת, בשנת 2005, הפעולות הנפוצות ביותר ברשת היו חיפוש אחר מידע, בנקאות, מסרים מיידיים, ציטים ופורומים, בעוד שבקרב הגולשים הישראלים ממוצא יהודי, הפעילויות הנפוצות ביותר היו חיפוש אחר מידע, דואר אלקטרוני וגלישה באתרי חדשות (איגוד האינטרנט הישראלי, 2006, אוקטובר). בישראל כמו בשאר העולם המחובר, אפשרות השימוש המתפתחת ביותר היא השתתפות בציטים (Gombor & Vas, 2008).

היבט החברתי

מהי מידת השפעתו של האינטרנט על יחסים חברתיים? ממצאי מחקר מעידים על השפעות סותרות: היעדר השפעה מחד וההשפעה שלילית או חיובית מנגד. חוקרים מצאו כי האינטרנט גורם להפחתת אינטראקציות חברתיות-משפחתיות מחוץ לרשת (Finn & Banach, 2000; Lelong, Thomas & Ziemlicki, 2004). לדוגמא, הורים ישראלים מטילים ספק בדבר תרומתו של האינטרנט ליחסים משפחתיים משום שהוא צורך זמן ואנרגיה שאחרת היו מוקדשים למשפחה (Mesch, 2003). ממצא סותר מדגים כי בקרב ההורים הישראלים קיימת תפיסה כללית חיובית של השימוש באינטרנט על ידי ילדים מבתי ספר יסודיים (למיש וריבק, 2006). חוקרים אחרים מצאו כי האינטרנט יוצר הזדמנויות לקשרים חברתיים חיוביים חדשים (Haythornthwaite, 2001; Whitty & Carr, 2006). בשנת 2008, נתפס האינטרנט בקרב הגולשים הצרפתיים כאמצעי לפיתוח יחסים חברתיים שמסייע להם לשמור על קשר עם חברים (Journal du Net, 2009). לפורומים הווירטואליים יכולת להעצמת ההורים המשתמשים בהם שכן, הם מאפשרים נגישות למקורות מידע בלתי מוגבלים ולמקורות תמיכה חברתיים ופסיכולוגיים (Schultze, 2006).

האינטרנט והפורומים הווירטואליים בהקשר משפחתי-הורי

האינטרנט מהווה כלי טכנולוגי המסייע להורים לנהל טוב יותר את החיים בתפקודיהם השונים כהורים, חברים, עמיתים, צרכנים, או בליינים. הרשת תורמת לשיפור החיים המשפחתיים ולטיפול בבריאות הילדים (Allen & Rainie, 2000). מספר מחקרים מצאו כי האינטרנט נגיש יותר לשכבות סוציו-דמוגרפיות חזקות (Drentea & Moren-Cross, 2005; Lelong, et al., 2004; Porter & Edirippulige, 2007); הרשת מספקת מידע בלתי מוגבל בתחומי הבריאות, הטיפול והחינוך בדרך נוחה, מהירה ופרטית. ככזו, היא מייצרת הזדמנויות לקבל החלטות מושכלות ויכולה למלא תפקיד פעיל בגידול ילדים (Blackburn & Read, 2005; Porter & Edirippulige, 2007).

רשת האינטרנט הינה בעלת פוטנציאל להיות **מקור מידע** חשוב עבור אנשי מקצוע והורים בטיפול וגידול הילדים. ישנן עדויות כי החלפת אינפורמציה פורמאלית פסיכו-חינוכית ובלתי-פורמאלית (טיפים ועצות) תרמה רבות לבניית "ידע עולם הורי" נגיש ונורמטיבי בקרב נשים בהריון, אימהות טריות, והורים לילדים בעלי מוגבלויות (Blackburn and Read, 2005; Chenais, 2007; Drentea & Sarkadi & Bremberg, 2004; Moren-Cross, 2005; Porter & Edirippulige, 2007).

רשת האינטרנט טומנת בחובה פוטנציאל ליצירת קהילות וירטואליות של הורים המחפשים **מקור לתמיכה רגשית-חברתית**, בעיקר בנושאים כמו תסכולים ודחק הנובעים מהריון וטיפול בתינוקות (Drentea and Moren-Cross, 2005). קבוצות תמיכה המיועדות לאימהות טריות ולהורים המתעניינים בתחום הבריאות, מתפתחות בקצב המהיר ביותר מבין כל קבוצות התמיכה האחרות להורים ברשת (גודקאר, 2007; Porter & Edirippulige, 2007). האינטרנט מהווה תשתית פוטנציאלית ליצירת קשרים חברתיים. חברות הפורום תופסות את הפורום כמקור לסיפוק צרכים פסיכולוגיים (שיקוף, אידיאליזציה, חלוקה) מעצם העובדה שהאימהות מקבלות תגובות רבות, מיידיות ובעלות עוצמה רגשית גבוהה (גודקאר, 2006).

הפורומים והציטים יוצרים **קהילות ווירטואליות**, בהן קיים מרחב תקשורת שמאפשר יצירה ושמירה של זהויות ויצירה של קשרים בינאישיים (Lelong et al., 2004). התמיכה הנשית מתבטאת ביצירת במה בה אימהות משחררות את המעגל הנשי התומך המסורתי וביצירת סיפור אלטרנטיבי של אימהות דומה או שונה, שגרתית או מיוחדת (גודקאר, 2007). הפורום מהווה מקור העצמה נשית (גודקאר, 2007; Chenais, 2007; Drentea & Moren-Cross, 2005).

במחקר הנוכחי המהווה מחקר חלוץ בתחום, ביקשנו ללמוד על הורות לילדים בגיל הרך כפי שהיא מתבטאת בשיח המשותף בפורומים להורים בפרספקטיבה בין תרבותית: ישראל-צרפת. בהתאם למודל של הנישה ההתפתחותית של Harkness and Super (1995), בחנו את המאפיינים הייחודיים והמשותפים של ההורות לגיל הרך בשתי תרבויות בעלות רמה טכנולוגית דומה. שיערנו שהשיח בפורומים יישקף את תפיסת ההורות בכל מדינה.

התמקדנו בשאלות המחקר הבאות:

1. מהם המאפיינים של: ההורים לילדים בגיל הרך הגולשים בפורומים באינטרנט? הסביבה הקרובה שלהם? הילדים שעליהם כותבים פוסטים?
2. מהם מאפייני הפעילות בפורומים של הורים לילדים בגיל הרך באינטרנט?
3. באילו נושאים דנים המשתתפים בשיח ברשת?
4. כיצד הורים תופסים את האינטרנט כמדיה חדשה בשירות ההורות בהשוואה לערוצי מדיה אחרים?
5. כיצד הורים תופסים את פעילותם ברשת וכיצד הם מעריכים את השפעתה של הרשת העולמית על ההורות שלהם?

שיטת המחקר

הליך

ניתוח הפוסטים: באמצעות מנוע חיפוש Google, בדקנו את היקף הפעילות של עשרת הפורומים המבוקרים ביותר להורים בגיל הרך בצרפת וישראל. בחנו חמישה קריטריונים: הימצאותו בראש רשימת החיפוש של גוגל, היותו מיועד להורים לילדים בגיל הרך; היכולת למצוא פורומים מקבילים מבחינת תוכן והיקף הפעילות בשתי המדינות; פתיחות ונגישות של הפורום לקהל הרחב; והידידותיות שלו למשתמש. בסופו של תהליך, בחרנו ארבעה פורומים: שניים **בישראל** מהפורטל תפוז: 1. 'חינוך בגיל הרך'; 2. 'עולים לכיתה א'; ו-2. האתר Doctissimo (ילדים בכיתה א'). תיעדנו את כל הפוסטים שהתפרסמו במהלך חודש ספטמבר 2008 וחודש מאי 2009.

העברנו שאלון וירטואלי באינטרנט בקרב הורים משתי המדינות המשתתפים בפורומים להורים. המטרה הייתה ליצור פרופיל סוציו-דמוגרפי שלהם ולבדוק את תפישותיהם ואת עמדותיהם בנוגע לפעילותם בפורומים באינטרנט (Chenais, 2007; Dillman & Bowker, 1999; Porter & Edirippulige, 2007; Sarkadi & Bremberg, 2004). השאלון בשתי השפות נשאר ב"אוויר" במשך עשרה שבועות רצופים.

כלים

כלי לניתוח הפוסטים: קידוד המידע התבצע על פי שני סוגי מידע: מידע כמותי הנאסף מתוך תוכן ועיצוב הפוסטים, ומידע איכותני הנאסף תוך זיהוי תכני הפוסטים. מהימנות בין שופטים הגיעה ל-92.6% הסכמה כללית (92% בעברית ו-93.2% בצרפתית).

שאלון מקוון להורים: השאלון יועד להורים שענו על שני קריטריונים: 1. להיות הורה לילד בגיל הרך (עד גיל 8 שנים), 2. להשתתף בפורומים של הורים לילדים צעירים. השאלון הורכב מפתח ושלושים שאלות. השאלות עסקו בשלושה תחומי תוכן: **א.** הרגלי גלישה של ההורים; **ב.** תפישות ועמדות ההורים על אינטרנט ועל הפורומים בהשוואה לערוצי מידע אחרים ובהקשר הורי; **ג.** פרופיל סוציו-דמוגרפי- חינוכי של ההורים.

תוצאות

פרופיל סוציו-דמוגרפי-חינוכי של האימהות הגולשות

המשתתפים בפורומים להורים לילדים בגיל הרך באינטרנט הם בעיקר נשים עובדות, בנות 30-39, החיות במסגרת זוגית עם בן זוג שמעורב בגידול וחינוך הילדים. לאימהות יש ילד אחד או שניים מלידה עד גיל ארבע. עשירית מהאימהות הגולשות הן אימהות לילדים בעלי קשיים מאובחנים ופי שניים יותר ילדים מאובחנים בצרפת מאשר בישראל. רוב האימהות משתי המדינות עובדות מחוץ לבית, מחציתן במשרה מלאה. האימהות הצרפתיות פחות משכילות מהאימהות הישראליות.

לוח 1. סיכום של הפרופיל הסוציו-דמוגרפי של אימהות צרפתיות וישראליות הגולשות בפורומים ברשת

מובהקות	סה"כ N=457	צרפת n=228	ישראל n=229	מאפיינים
$\chi^2 (2)=31.397, p=.000$	25 62 12	37 52 12	14 73 13	גיל 20-29 30-39 40-59
$\chi^2 (1)=23.672, p=.000$	89 6 4	86 10 2	92 1 6	מצב משפחתי נשואה / עם אב הילד חיה עם שותף אימהות יחידנית
$\chi^2 (1)=78.164, p=.000$	5 19 16 60	9 24 24 43	1 3 8 77	רמת ההשכלה פחות מ-12 שנות לימוד יותר מ-12 שנות לימוד לימודי תעודה אקדמאיות
	21 29 50	22 30 47	20 28 52	מצב תעסוקתי מובטלת עובדת משרה חלקית עובדת משרה מלאה
	66 10 25	61 10 29	71 9 20	מסגרת עבודה מחוץ לבית בבית עם שכר עקרת בית
$\chi^2 (1)=8.915, p=.030$	40 41 14 6	42 34 18 6	38 47 11 5	מספר ילדים 1 2 3 4 ויותר
	40 29 16 16	41 26 16 17	39 32 16 14	גיל הילדים (בשנים) 0-2 2-4 4-6 6 ויותר
	19	22	16	ילד בעל קושי מאובחן
$\chi^2 (1)=17.85, p=.000$	9 5 6	15 6 8	4 5 4	תחום האבחון שפתי-תקשורתי חושי מוטורי
$\chi^2 (1)=15.555, p=.000$	4 5	4 9	4 1	רגשי-חברתי קוגניטיבי

הרגלי גלישה של האימהות: בשתי המדינות, האימהות הן גולשות מנוסות וקבועות ברשת אשר התחילו להשתמש באינטרנט לפני לידת ילדיהן. האימהות הצרפתיות הן גולשות "כבדות" יותר מהישראליות. היקף הפעילות בפורומים בשתי המדינות, רחב יותר והנושאים הנדונים מגוונים יותר

בישראל מאשר בצרפת. פעילות הגולשים מתבטאת בעיקר בכתיבת תגובות המתייחסות למספר נושאים בו זמנית. בחודש ספטמבר, הגולשים התעניינו יותר במסגרת הלימודית של הילד והסתגלותו אליה מאשר בחודש מאי, במהלכו, נדונו יותר הנושאים הקשורים בהתפתחות רגשית-חברתית של הילד ובנושאים חברתיים כלליים. מעבר להתעניינות זהה בשתי המדינות באשר למסגרת הלימודית, בישראל דנו יותר בהתפתחות-הרגשית-חברתית של הילד ובהורות, בעוד שבצרפת, דנו יותר בהתפתחותו הקוגניטיבית ובתחום הפיזיו-התפתחותי שלו.

לוח 2. פיזור נושאי ההתייחסויות של הפורומים לפי מדינות ולפי עונות: חי בריבוע, שכיחויות ואחוזים

קטגוריה	צרפת n=2392	ישראל n=6298	ספטמבר n=5874	מאי n=2816	סה"כ N=8690
מסגרת לימודית	755 32% ¹	1810 29%	1873 32% ²	692 25% ²	2565 30%
התפתחות רגשית-חברתית	238 10% ¹	974 16% ¹	777 13% ²	435 15% ²	1212 14%
הורות	188 8% ¹	823 13% ¹	697 12%	314 11%	1011 12%
פיזיו-התפתחותי	260 11% ¹	522 8% ¹	562 10%	220 8%	782 9%
למידה וקוגניציה	277 12% ¹	477 7% ¹	500 9%	254 9%	754 9%
נושאים נלווים	183 8%	526 8%	439 8% ²	270 10% ²	709 8%
חברה, דת וקהילה	160 7% ¹	295 5% ¹	255 4% ²	200 7% ²	455 5%
הסתגלות קליטה	141 6% ¹	263 4% ¹	324 6% ²	80 3% ²	404 5%

הערה. ¹תאים התורמים למובהקות בין המדינות: $\chi^2(11)=175.843, p=.000$.
²תאים התורמים למובהקות בין העונות: $\chi^2(11)=245.244, p=.000$.

תפיסותיהן של האימהות את הרשת: האמהות משתי המדינות סבורות שהיתרון הבולט ביותר של האינטרנט על ערוצי מידע אחרים הוא המהירות המאפיינת אותו. נמצא גם כי כאשר יש לאימהות משתי המדינות שאלה או החלטה חשובה הקשורה בגידול הילדים, מקורות המידע המועדפים עליהן הם מקוונים.

לוח 3. תפיסותיהן של האימהות הגולשות את האינטרנט כמדיה בשרות ההורות

מובהקות	סה"כ N=457	צרפת n=228	ישראל n=229	יתרונות האינטרנט
$\chi^2 (1)=4.699, p=.030$	382 84%	182 80%	200 87%	מהיר
	312 68%	163 72%	149 65%	חינם
$\chi^2 (1)=10.105, p=.001$	293 65%	162 71%	130 57%	אינטראקטיבי
$\chi^2 (1)=89.741, p=.000$	272 60%	86 38%	186 82%	זמין
	261 57%	124 54%	137 60%	מותאם לחיפוש אישי
$\chi^2 (1)=6.619, p=.010$	236 52%	104 46%	132 58%	מגוון
$\chi^2 (1)=51.269, p=.000$	223 49%	73 32%	150 66%	עדכני
$\chi^2 (1)=15.932, p=.000$	211 46%	84 37%	127 56%	אנונימי
$\chi^2 (7)=89.076, p=.000$	N=448	n=226	n=226	סיבה עיקרית להשתתפות
	125 27%	59 27%	66 29%	רצון להחליף עמדות, חוויות וטיפים
	98 21%	87 *39%	11 *5%	יצירת קשר עם הורים אחרים
	51 11%	19 9%	32 14%	רצון לקבל תמיכה וייעוץ
	49 11%	14 *6%	35 *16%	קבלת מידע ממוקד בפנייה
	48 11%	22 10%	26 12%	קבלת תשובה לבעיות קונקרטיות
	38 8%	9 *4%	29 *13%	קבלת מידע בזמן אמת
	24 5%	6 *3%	18 *8%	סקרנות
	15 3%	6 3%	9 4%	רצון לעזור לאחרים
	N=457	N=228	N=229	מקורות מידע עבור שאלה חשובה
$\chi^2 (1)=35.578, p=.000$	321 70%	131 58%	190 83%	אינטרנט
	300 66%	154 67%	146 64%	פורומים
$\chi^2 (1)=13.098, p=.000$	209 46%	85 37%	124 54%	קרובי משפחה או חברים
$\chi^2 (1)=22.256, p=.000$	138 30%	92 40%	46 20%	פגישת ייעוץ עם מומחה לגיל הרך
$\chi^2 (1)=6.978, p=.008$	134 29%	54 24%	80 35%	ספרים מקצועיים

הערה. *תא התורם למובהקות הקשר

עמדותיהן של האימהות הגולשות באשר להשפעתם של הפורומים על התפקיד ההורי. יותר אימהות ישראליות מעריכות שפעילותן בפורומים משפיעה על תפקיד האם ועל סביבתן הקרובה בעוד שיותר צרפתיות מדווחות על יצירת קשרים או חברויות בחיים האמיתיים בזכות השתתפותן ברשת. בהתאמה, הסיבה העיקרית להשתתפות הגולשות הצרפתיות בפורומים היא יצירת קשר עם

הורים אחרים. זאת לעומת הגולשות הישראליות שהסיבה העיקרית להשתתפותן נעוצה ברצון להחליף עמדות, חוויות וטיפים. אימהות משתי המדינות סבורות שפעילותן בפורומים משפיעה במיוחד על תחום הבריאות והצרכים הבסיסיים של ילדיהן.

לוח 4. עמדותיהן של האימהות בנוגע למידת ההשפעה של פעילותן ברשת על התפקיד ההורי

תחומי השפעה	ישראל	צרפת	סה"כ	מובהקות
השפעת הפורומים על אימהות	<i>n</i> =228	<i>n</i> =221	<i>N</i> =449	$\chi^2 (3)=9.362, p=.025$
בכלל לא	18 8%	12 5%	30 7%	
במידה נמוכה	86 38%	104 47%	190 42%	
במידה בינונית	87 38%	87 39%	174 38%	
*במידה גבוהה	37 16%	18 8%	55 12%	
תחושות האם לגבי סביבתה הקרובה	<i>n</i> =229	<i>n</i> =227	<i>N</i> =456	$\chi^2 (2)=48.181, p=.000$
בודדה יותר	9 4%	14 6%	23 5%	
*קשורה יותר	51 22%	3 1%	54 12%	
לא משפיע	169 74%	210 93%	379 83%	
יצירת חברויות/ קשרים אישיים מחוץ לרשת	<i>n</i> =229	<i>n</i> =227	<i>N</i> =456	
	89 39%	135 60%	224 49%	$\chi^2 (1)=19.369, p=.000$
השפעה על תחומי טיפול וגידול הילדים	<i>n</i> =229	<i>n</i> =228	<i>N</i> =457	
בריאות וצרכים בסיסיים	136 59%	131 58%	267 58%	
עמדות ואמונות בנוגע לחינוך וגידול הילדים	91 40%	123 54%	214 47%	$\chi^2 (1)=9.264, p=.002$
השפעה על תחומי טיפול וגידול הילדים	<i>n</i> =229	<i>n</i> =228	<i>N</i> =457	
התנהלות מעשית ומיומית של המשפחה	100 44%	73 32%	173 38%	$\chi^2 (1)=6.592, p=.01$
קשר הורה-ילד	94 41%	52 23%	146 32%	$\chi^2 (1)=17.485, p=.000$
מסגרות טיפול וחינוך	60 26%	37 16%	97 21%	$\chi^2 (1)=6.796, p=.009$
יחסים בין ילדים	54 24%	41 18%	95 21%	
העברת ידע לילדים	59 26%	31 14%	90 20%	$\chi^2 (1)=10.695, p=.001$

הערה. *תא התורם למובהקות הקשר

דיון

לפורומים הווירטואליים קיימת היכולת להעצים את ההורים המשתמשים בהם כתוצאה מקבלת מידע ותמיכה חברתית ורגשית רחבה. ארבעה היבטים משקפים פעילות הורית וירטואלית. **האחד, הפורום כראי של תרבות:** במחקרנו, היקף ואופן ההתייחסויות לתכנים המעניינים את ההורים בפורומים באינטרנט, משקפים את היעדים השונים שהם מציבים לעצמם כמטפלים ומחנכים ראשוניים של ילדיהם (Harkness & Super, 1995). מוקד ההתעניינות השונה של ההורים בכל תרבות, מעיד על העדיפויות החינוכיות-חברתיות שבה. פעילות ההורים בפורומים ברשת, משקפת הומוגניות מסוימת בהגדרת תפקיד ההורה בקרב הגולשים. תפקיד זה הוא בעל פרקטיקות ותפיסות משותפות החוצות תרבויות. **ההיבט השני אשר משקף פעילות הורית וירטואלית ניתן להגדרה כ"פורום בשירות ההורות המודרנית":** הרשת העולמית מהווה ערוץ מידע בשירות ההורים בזכות היתרונות הייחודיים והחיוניים שלה לאורח החיים המודרני שהם מנהלים. במרחב המקוון, מנסות הנשים ללמוד ולפתח את כישוריהן האימהיים בכל עת ומקום הנוחים להן. האינטרנט נותן מענה ייחודי להורים משום שהוא מספק שירותים חשובים כמו קבלת מידע, יצירת קשר חברתי-רגשי ופעילות פנאי, בזמן אפסי ובאופן בלתי מוגבל. חופש בחירה שכזה מעניק להורה תחושת ביטחון עצמי ומעצים אותו בפני האתגרים המורכבים שבמסע ההורי. **ההיבט השלישי שמשקף פעילות זו הוא מקור ידע:** אחת הסיבות העיקריות להשתתפות האימהות בפורומים באינטרנט היא הרצון לקבל מידע. בתחום של הורות ושל התפתחות הילד, ההורים מוצפים בידע מקצועי, דבר הגורם לרמת מודעות הורית גבוהה אך גם המקשה עליהם לבחון מה מתאים ונכון עבורם. הידע הבלתי פורמאלי שההורים מעבירים ביניהם הוא ידע עולם הורי המבוסס על למידה וניסיון החיים שלהם. הורים מחפשים תשובות קונקרטיות לשאלות, לדילמות וללבטים שהם מעלים לדיון. **ההיבט הרביעי והאחרון הוא תמיכה רגשית והעצמה:** המרחב הווירטואלי הופך למרחב מוגן בו נשים מרגישות חופשיות להעלות לדיון סוגיות יומיומיות או מיוחדות המעסיקות אותן בגידול ובחינוך ילדיהן. הורים חשים תחושת שייכות לקבוצת השווים. פניות ההורים ותגובותיהם מהווים כלי להערכה עצמית בנוגע למסוגלות הורית.

מקורות

- גודקאר, א' (2007, מרץ). **עושים אימהות ברשת**. הרצאה בכנס לטיפול משפחתי, האגודה לטיפול משפחתי. זמינה ב: <http://www.hebpsy.net>
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2008, נובמבר). לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי. זמין ב: <http://www.cbs.gov.il>
- למיש, ד' וריבק, ר' (2006). ילדים ישראלים גולשים. זמין ב: http://www.niis.tau.ac.il/text_item.aspx?tid=215
- שגיא, א' (1998). הורים עסוקים, ילדים חרדים. **פנים**, 5. זמין ב: www.itu.org.il
- שמגר-הנדלמן, ל' ובר-יוסף, ר' (1991). **משפחות בישראל**. ירושלים: אקדמון - האוניברסיטה העברית.
- רביב. ע' וקרסו-גולדשטיין, מ' (2004). הורות עכשיו: השלכות לגבי עבודת המעריך המסייע. בתוך: ר. ארהרד, ו.א. קלינגמן. (עורכים), **ייעוץ בבית ספר בחברה משתנה** (עמ' 317-342). תל-אביב: הוצאת רמות.
- Allen, K. & Rainie, L. (2002). Parents online. Washington, DC: Pew Internet and American Life Project. Retrieved from: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_parents_Report.pdf
- Ben-Rafael, E., & Peres, Y. (2005). *Is Israel one? Religion, nationalism and multiculturalism confounded*. Boston and Leyden: Brill Academic Publisher.
- Blackburn, C. & Read, J. (2005). Using the internet? The experiences of parents of disabled children. *Child: Care, Health and Development*, 31(5), 507-515.
- Bornstein, M. H., Haynes, O. M., Azuma, H., Galperin, C., Maital, S., Ogino, M., Painter, K., Pascual, L., Pecheux, M., Rahn, C., Toda, S., Venuti, P., Vyt, A., Wright, B. (1998). A cross-national Study of self-evaluations and attributions in Parenting: Argentina, Belgium, France, Italy, Japan, and the United States. *Developmental Psychology*, 34(4), 662-676.

- Chenais, G. (2007). *Internet pour la femme enceinte? @analyse descriptive sur 1000 questionnaires de femmes enceintes internautes*. [אינטרנט עבור האישה בהריון? ניתוח דסקריפטיבי של 1000 שאלונים של גולשות בהריון]. (Travail de mémoire). Retrieved from: http://www.cngof.asso.fr/D_TELE/2007_tours_mem_sf_chenais.pdf.
- Collins, W.A., & Laursen, B. (Eds.). (1999). Relationships as developmental contexts. *The Minnesota Symposia on Child Psychology*, 30. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dillman, D. A., & Bowker, D.K. (1999). The web questionnaire challenge to survey methodologists. Retrieved from: <http://survey.sesrc.wsu.edu>.
- Drentea, P. & Moren-Cross, J.L. (2005). Social capital and social support on the web: The case of internet mother site. *Sociology of Health and Illness*, 27, 920-943.
- Finn, J. & Banach, M. (2000). Victimization online: The down side of seeking human services for women on the internet. *CyberPsychology & Behavior*, 3(2), 243-254.
- Gombor, A., & Vas, L. (2008). A nation-and gendered based study about the relationship between the Big Five and motives for internet use: A Hungarian and Israeli comparison. *Theory & Science*. Retrieved from: http://theoryandscience.icaap.org/content/vol10.1/anita_liliana.html
- Harkness, S., & Super, C.M. (1995). Culture and parenting. In M. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting, Vol.2. Biology and ecology of parenting*, (pp.211-234). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Haythornthwaite, C. (2001). The internet in everyday life. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 363-382.
- Institut National de la Statistique et des Études Économiques. (2010). Bilan démographique 2009 [דו"ח דמוגרפי 2009]. *INSEE Première*, 1276.
- Internet usage. (2010). *Internet World Stats*. Retrieved from: <http://internetworldstats.com>
- Lelong, B., Thomas, F., & Ziemlicki, C. (2004, novembre). *Des technologies inégalitaires? L'intégration d'internet dans l'univers domestique et les pratiques relationnelles*. [טכנולוגיות לא שיוויוניות? שילוב האינטרנט בבית והתנהגויות של היחסים]. Conférence Internationale au Carré des Sciences. Paris.
- Les usages du Web par les Internauts. (2009). [שימוש הרשת על ידי הגולשים]. *Le journal du net*. Retrieved from: http://www.journaldunet.com/cc/01_internautes/inter_usage_fr.shtml
- Litt, J. S. (2000). *Medicalized Motherhood, Perspectives from the lives of African- American and Jewish Women*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Mayseless, O., & Scharf, M. (2003). What does it mean to be an adult? The Israeli experience. *New Directions for Child and Adolescents Development*, 100, 5-20.
- Mesch, G.S. (2003). The family and the internet: The Israeli case. *Social Science Quarterly*, 84, 1038-1050.
- Parke, R. D. (2004). Development in the family. *Annual Review of Psychology*, 55, 365-399.
- Porter, A., & Edirippulige, S. (2007). Parents of deaf children seeking hearing loss-related information on the internet: The Australian experience. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12, 518-529.
- Sabatier, C., & Lannegrand-Willems, L. (2005). Transmission of family values and attachment: A French three-generation study. *Applied Psychology*, 54(3), 378-395.
- Sarkadi, A., & Bremberg, S. (2004). Socially unbiased parenting support on the internet: A cross-sectional study of users of a large Swedish parenting website. *Child: Care, Health & Development*, 31, 43-52.
- Shonkoff, J.P., & Phillips, D.A. (2001). (Eds.) *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. Washington: National Academic Press.

- Stevenson-Hinde, J. (1998). Parenting in different cultures: Time to focus. *Developmental Psychology*, 34(4), 698-700.
- Schultze, N.G. (2006). Rapid communication. Success factors in Internet based psychological counseling. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 623-626.
- Suizzo, M. (2002). French parents' cultural models and childrearing beliefs. *International Journal of Behavioral Development*, 36(4), 297-307.
- Whitty, M. T. & Carr, A. N. (2006). *Cyberspace romance: The psychology of online relationships*. New York: Palgrave Macmillan.